Áskirkju. Ekkert húsanna er sérstaklega hannað fyrir tónlist. Við þann kost búa allir íslenskir tónlistarmenn. Með tilliti til aðstöðuleysis er þó með ólíkindum að hægt sé að halda úti starfsemi á borð við Kammersveit Reykjajavíkur í sextán ár og talið berst að fjármögnun hennar.

„Það er nú það," segir Rut, „við reynum að spila í húsnæði þar sem við borgum litla, eða enga leigu, og að allir listamennirnir gefi vinnu sína hverju sinni. Þannig getum við notað aðgangseyrinn til að greiða kostnað við tónleikana sem alltaf er einhver. Nú ef einhver afgangur er, skiptum við honum milli hópsins - svona rétt upp í kostnað - því auðvitað fylgir því töluverður kostnaður fyrir fólk að taka þátt í tónleikum okkar Nægir að nefna, að eins og aðrir, verður það að greiða fyrir ferðir, barnapössun og fleira. Við höfum einnig notið velvildar ýmissa fyrirtækja, sem hafa styrkt tónleika okkar, svo að við höfum oftast fyrir kostnaði - nótnakostnaði, flutningi á hljóðfærum, auglýsingum og prentun á efnisskrá, svo eitthvað sé nefnt. Með hliðsjón af þessu er í rauninni merkilegt, að þótt við leitum aftur og aftur til sömu hljóðfæraleikaranna, og þeir viti að þeir fái ekkert greitt fyrir vinnu sína, eru þeir alltaf til í að spila með okkur."

Hvernig haldið þið þetta út svona lengi?

„Ætli það sé ekki bara af þrjósku," svarar Rut hlæjandi. Um leið átta ég mig á að þetta var heimskuleg spurning, því aðsóknin á tónleika Kammersveitarinnar sýnir glöggt að aðdáendur kammertónlistar eru margir hér og líklega yrði lítil hrifning ef sveitin gæfist upp. „Nei, annars," bætir Rut við, „líklega erum við bara svona bjartsýn - höldum að einn daginn komi í ljós að við höfum sannað starfsemi okkar og við hljótum viðurkenningu sem nauðsynlegur þáttur í tónlistarlífinu. Önnur ástæða þess að við höldum áfram er sú, að okkur finnst þetta óskaplega skemmtilegt sjálfum. Það er til ótölulegur fjöldi af kammerverkum, sem við viljum flytja, auk þess sem íslensk tónskáld hafa samið þó nokkur verk fyrir okkur. Það er margt sem hefur áhrif á úthaldið og ég segi alltaf að Kammersveitin haldi áfram, svo lengi sem hljóðfæraleikarar eru tilbúnir að spila ókeypis. Það er ekki heldur svo lítið að fara fram á, vegna þess að við erum ekki að tala um atvinnulaust fólk, heldur fólk sem vinnur fulla vinnu og jafnvel meira, við kennslu og/eða í Sinfóníuhljómsveitinni. Þessar síðustu vikur höfum við til dæmis, verið að æfa bæði vegna vegna vígslu Borgarleikhússins og fyrir Englandsferðina og það hefur þýtt að með annarri vinnu eru þessir hljóðfæraleikarar að spila á hljóðfæri í átta til tíu klukkustundir á dag. Það þarf geysilegt líkamlegt úthald til þess."

Þú talar um verk sem hafa verið samin fyrir ykkur. Nú er það svo, að þið flytjið þau einu sinni og svo heyrast þau kannski ekki árum saman. Hafið þið ekkert velt fyrir ykkur að gefa út íslensk kammerverk á plötu eða diski?

„Það er ekki ennþá komið að því. Við eigum að vísu plötusjóð, sem við höldum til haga. Þegar við hugsum um plötuútgáfu, koma alltaf upp ýmsar spurningar: Hvernig verk og fyrir hvern? Ætlum við að gefa út plötu fyrir íslenskan markað - eða erlendan? Ef við erum að tala um íslensk kammerverk, og kynningu þeirra erlendis, er það Íslenska tónverkamiðstöðin sem stendur að útgáfu íslenskra verka og okkur finnst það eiginlega vera í þeirra verkahring, en ekki okkar flytjendanna, að gefa út plötu með kammerverkum íslenskra tónskálda. Okkur finnst það hins vegar alltaf dálítið leiðinlegt, þegar verið er að skrifa verk fyrir okkur og við æfum það í langan tíma, og flytjum það svo aðeins einu sinni fyrir tiltölulega lítinn hóp."

Já, vissulega getur orðið einhver bið á því að íslensk kammertónlist verði í plötusafni þeirra sem slíkri tónlist unna og er það vissulega bagalegt, því að þangað til hljóta verk erlendra tónskálda að verða okkur kunnari en verk okkar eigin tónskálda. En Kammersveit Reykjavíkur heldur starfsemi sinni ótrauð áfram og á meðan svo er, er von um að eitthvað rætist úr með plötuútgáfu.

Texti/Súsanna Svavarsdóttir

Arvid Pettersen

— lífsspekingur í postmoderníska mynd

Eftir Bo Nilsson

Í mörgum umsögnum upp á síðkastið hefur Arvid Pettersen verið skilgreindur sem postmodernisti. Það er ekki erfitt að sjá hvað veldur. Í málverkum hans hafa menn þóst finna fjölmörg einkenni sem yfirleitt hafa verið eignuð postmodernismanum. Þetta gildir bæði um einstök verk, sem menn hafa talið einkennast af sundraðri áherslu fremur en samræmdri heild, en einkum hafa menn í þróun hans saknað persónulegs stíls sem gæfi vissan heildarblæ á verkin. Í staðinn hefur komið samsull, segja menn, þar sem tilvísanir og athugasemdir hafa verið sóttar til ýmissa skeiða listarinnar á tímum modernismans. Þótt það kosti nokkra fyrirhöfn ættu menn að geta áttað sig á því að Arvid Pettersen var að fara í gegnum stóra kafla nútíma listasögu. Það er ekki tiltakanlega erfitt að lesa þannig úr verkum hans.

Málverk Arvids Pettersens má rekja til sögulegra aðstæðna í norskri list. Það er að segja til norska afbrigðisins af síðimpressjónisma. Fleiri ungir myndlistarmenn hófu einnig feril sinn á norska afbrigðinu af síðimpressjónískri myndlist, sem sett hefur svip sinn á norska málaralist frá lokum 19. aldar til 1960. Afstaða Arvids Pettersens til þessarar hefðar einkennist hins vegar ekki á trausti á gildi hennar. Hann er tortryggnari á hana, eða hefur öllu heldur fyrirvara, en hann nýtir sér samt sem áður myndefni hennar og stílbrögð.

Í myndefni leggur hann til grundvallar marga klassíska myndefnisflokka; uppstillingar-, landslags- og innanstokksmyndir. Þessar myndir virðast þó með öllu ótengdar norsku þjóðfélagi á þessum tíma. Hér er ekkert sem ber vitni um bændaþjóð með ríkar, alþýðlegar handverkshefðir. Þeir hlutir sem sjást á myndunum eru mjög svo algengir, þeir hafa hvorki táknræna dýpt né nokkra sérstaka skáldlega fegurð. Þeir virðast frekar bera vitni um áhuga á hlutum, völdum af handahófi, en afstöðu til raunveruleikans sem feli í sér fagurfræðilegar vangaveltur. Til þess að árétta afneitun sína á stað sínum í sögunni málar Arvid Pettersen á nokkrum málverkanna hluti frá öðrum tímum sem rjúfa sögulegan trúverðugleika listaverkanna. Þetta gefur málverkum hans tímalega mótsögn sem flytur þau til samtíðarinnar. Hinn lifandi maður sést ekki á málverkunum. Þau form frá manninum, sem sjást, eru mannaverk, eftirmyndir í mótun eða málverki. Samt er maðurinn mjög áþreifanlegur í málverkunum. Það er fyrir hugarnálægð listamannsins sem málverkin lifa. Þetta kemur meðal annars fram í afmörkuðu sjónsviði og tilviljunarkenndri sneið úr stærri heild. Einstaklingsbundin sneið listamannsins er lítt samræmd. Einnig eru höfð endaskipti á öllum hugtökum í rýminu. Í staðinn fyrir kyrrstæða miðjufjarvídd er kominn aukinn sjónrænn kraftur þar sem fjölmörgum rýmislausnum er raðað saman. Til þess að enn skýrar sjáist að myndefnið er skynjað frá sjónarhorni listamannsins er minnt með dráttríkri pensilskrift á verklegan þátt þess að mála og gefur þetta verkunum skýrt persónulegt yfirbragð. Markmiðið er, með öðrum orðum, að minnast á gildi hins einstaklingsbundna sannleika, ekki aðeins fyrir málaralistina heldur einnig fyrir sérhvert annað form þess að leita sér þekkingar á veruleikanum. Það er reynslan af þessari uppgötvun sem er framlag síðimpressjónismans til málaralistar nútímans.

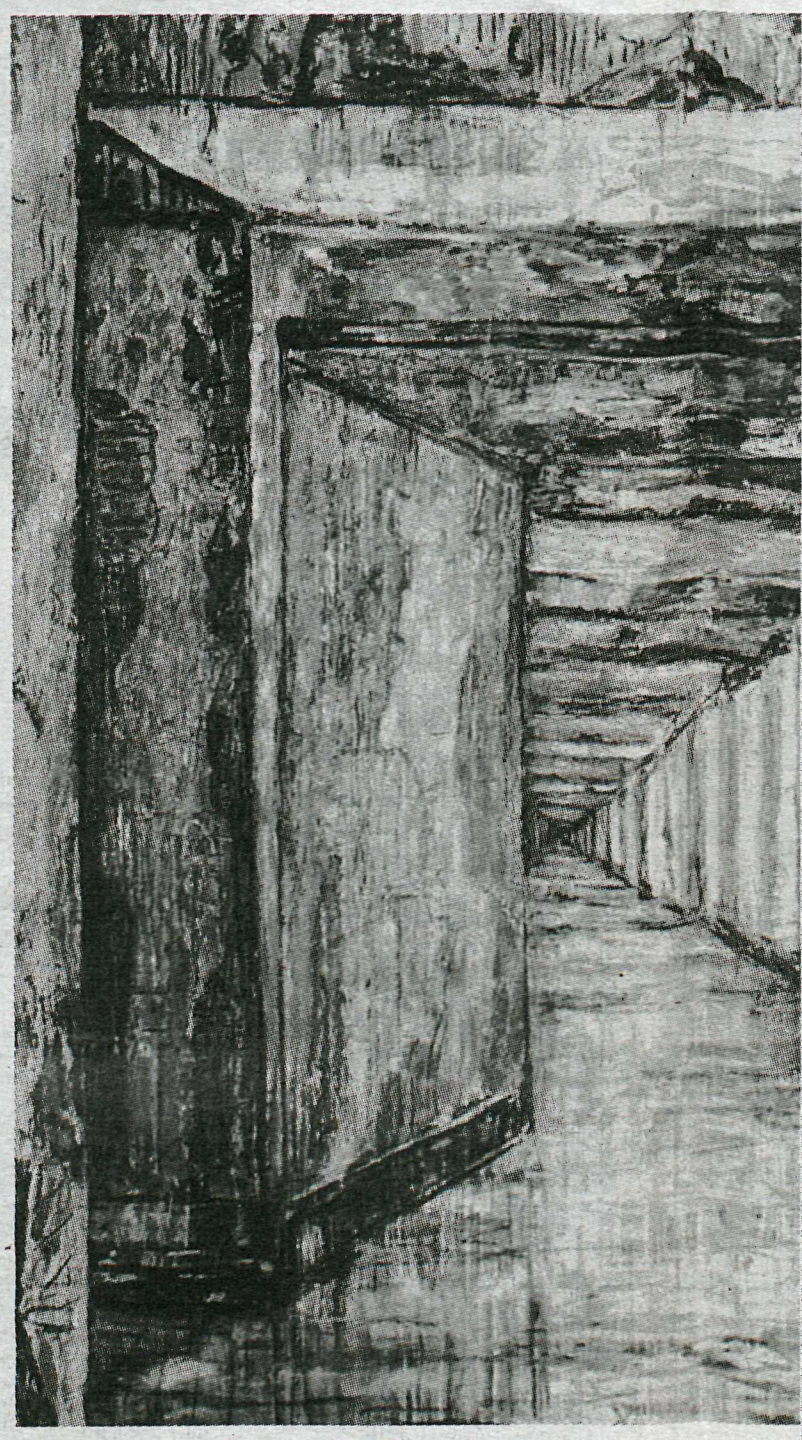
Reyndar lét Arvid Pettersen ekki nægja að leggja síðimpressjónismann til grundvallar í verkum sínum. Hann hraðaði sér áfram á næstu stöð. Það er ekki erfitt að geta sér þess til að hann staldraði við þar sem modernisminn öðlaðist viðurkenningu í upphafi aldarinnar. Í málverkum frá því upp úr 1980 má sjá ýmsar vísanir til upphafstíma modernismans. Málverkin eru máluð á grófa planka eða spýtur í stað þess að vera á léreft. Þessi flötur rýfur myndefnið og hlutar það sundur á fágaðan hátt. Eðlilega verður áhorfanda hugsað til þess hvernig kúbisminn sundraði myndefninu jafnvel þótt sundurlimun kúbistanna á myndefninu væri bundin greiningu en þessi sundurhlutun tilviljunarkenndari. Það eru einnig önnur atriði í þessum málverkum sem benda til kúbismans. Einnig það að nota spýtur sem flöt undir málverkið tengist kúbismanum og límingarmyndir (collage) sem miða að því að flytja mannlega smíðisgripi raunveruleikans beint á léreftið. Í málverkum Arvids Pettersens er framkvæmdin ekki jafn hátæknileg en árangur verður að miklu leyti sambærilegur. Jafnframt nær Arvid Pettersen með þessu að gefa málverkum sínum landfræðilega og menningarlega staðarákvörðun. Það fer varla milli mála að þetta er kúbismi af norskri gerð þar sem náttúran er með eins og nokkurs konar sjálfsagður hlutur.

Arvid Pettersen lætur hins vegar ekki sitja við kúbískar tilvísanir. Hann hefur einnig í myndefnisvali og málun nokkuð af veikleika kúbistanna fyrir prímitivismanum. Þetta kemur verulega mikið fram í þeim hlutum sem móta málverkin en aðrir hlutir eru settir til þess að skapa tímaruglun. En einnig í litaskala og handbragði mótast þessi málverk af tengslunum við áhuga kúbista á hinu frumstæða. Þetta gildir ekki síst um litaskalann sem hefur verið skorinn niður úr uppmögnuðum litaskala síðimpressjónista niður í takmarkað litaval sem er aðallega fólgið í gráum og brúnum litbrigðum. Þegar við þetta bætist fábreytileiki í málverkinu, sem stundum stappar nærri því að vera predikun, skilur maður að það er kraftinn í tjáningunni sem hefur leitt Arvid Pettersen til kúbismans.

Eftir norskan kúbisma Arvids Pettersens með rætur bæði í kúbískum prímitivisma og norsku bændasamfélagi verður iðnaðarsamfélagið og smíðisgripir þess eðlilegt framhald. Þennan áhuga á daglegu lífi okkar í iðnaðarþjóðfélagi sem menningargrunni hefur hann notfært sér í mörgum málverkum eftir 1980. Merkilegust er tvímælalaust röð andlitsmynda sem eru máladar á ónýta vatnskassa úr bílum. Tilgangur myndanna er ekki að mála lifandi menn. Það fer engan veginn milli mála að þetta eru brjóstmyndir, sem hafa vakið áhuga Arvids Pettersens, þ.e.a.s. myndir sem þegar hafa verið gerðar af mönnum. Þessar brjóstmyndir standa fyrir listina sem menningarleg minnismerki. En einnig fyrir listina sem verk einstaklingsins sem með persónulegri tilvist sinni og tilfinningum skapar mótvægi við nafnleysi iðnframleiðslunnar. Þetta er enn frekar dregið fram með því að málarinn kaus að mála þessar brjóstmyndir.

Í sömu expressjónísku hefð er einnig önnur hlið á sama máli. Það er saknaðartilfinning eftir bændasamfélaginu og smíðisgripum þess. Arvid Pettersen hefur kippt þeim hlutum úr eiginlegu samhengi þeirra með því að beina athyglinni algjörlega að þeim. Á þennan hátt virðist hann leggja áherslu á að þessir hlutir hafi misst þann tilgang sem þeir áður gegndu. Nú eru þeir viðfangsefni listrænnar myndsköpunar og hafa þar með öðlast táknræna dýpt. Arvid Pettersen leggur hér mikla áherslu á rammann og skerpir þannig áherslu á að hlutirnir tilheyri listinni. Afstaðan til hlutanna á myndinni er mótuð í expressjónísku málverki, ekki af neinu þjóðfélagsraunsæi heldur af viðkvæmni eins og þeir væru hjartfólgnir dýrgripir.

Þeir einkennast ekki af nafnlausri fjöldaframleiðslu iðnaðarþjóðfélags heldur af handverkskunnáttu og handlagni bændaþjóðfélags. Þessa hefð, að líta yfir farinn veg, sem mótaði mjög norræna málaralist á millistríðsárunum, kallar Arvid Pettersen fram með litaskala sem með öllu hefur glatað litskrúði sínu. Í gráum blæbrigðum einum dregur hann upp liðinn tíma sem ef til vill var ekki alltaf eins ljúfur og saknaðarfull expressjónísk málverk halda fram. Listræn endursköpun Arvids Pettersens á bændamenningunni mótast af allmiklu meiri efasemdum, þar er varla að finna saknaðarvott. Aðferð hans að sýna þetta minnir á breytinguna úr svart-hvítu yfir í litasjónvarp. Þegar menn eru farnir að horfa á litasjónvarp er býsna furðulegt að snúa sér aftur að því að horfa á svart-hvítan skjá. Þvílíka saknaðarrómantík bítur sig enginn í nú á tímum ef ekki liggur einhver hugmyndafræði að baki.

Arvid Pettersen: Corridor, 1988.